

חבורה בשבת

מראה מקומות לשיעור הרב צבי שכטר שליט"א

ראש ישיבה בישיבה יוניברסיטי

תוס' כתובות ה: ד"ה דם

תוס' שבת קה: ד"ה הא ; שבת קו. תוד"ה חובל

אגרות משה או"ח ח"א סי' ח' ; יו"ד ח"ב עמ' רמ"ט ד"ה אבל ברור

בכורות לז: איזוהי יבשה...

תוס' קידושין עה: ד"ה לא

קידושין ז. דבר שהנשמה תלויה בו

רמב"ם פרק א' מנזירות הל' ט"ז ; פרק ט"ו ממעה"ק הל' ב'

אהלות פרק א' משנה ו' - הותזו ראשיהם

א. שו"ת אגרות משה | אורח חיים חלק א סימן ח

בענין יבשה ידו השמאלית למצות תפילין ובנחלה במחלת הפארליז/שיתוק/.

מוצש"ק ג' חנוכה תש"ו.

מע"כ ידידי הרב הגאון הגדול המפורסם בשמו ובחבוריו הנעלים מוהר"ר יעקב הכהן מעסקין שליט"א.

בדבר שכ"ג ידידי רוצה בענותנותו לידע דעתי בדבר יד שמאל שנחלה בפאראליז לענין הנחת תפילין, הנה ראיתי תשובתו בחבורו אבן יעקב סי' צ"ה ודברי כ"ג נכוחים באם יבש היד ממש שודאי נחשב כליכא יד כלל וכהא דבבבשה גפה שמשמע מקידושין דף כ"ד שהוא מצד שנחשב מחוסר אבר וכדהביא כ"ג מרשב"א בשם הראב"ד שהוא יותר מפורש. וגם ברמב"ם רפ"ג מאיסורי מזבח מפורש בסוף דבריו שמה שפסול יבשה גפו בעוף הוא מצד שאין מקריבין חסר כלל, ומזה משמע שגם תחלת דבריו שכתב בד"א במומין קטנים עיין שם שהיה נראה לכאורה דמה שמסיק שפסול עוף שיבש גפו הוא מחמת שהוא מום גדול ולא מחמת שנחשב חסר אבר ממש, אינו כן אלא שלחוסר קורא הרמב"ם מום גדול אבל הפסול הוא מצד שנחשב חסר ממש כדמסיק.

ועוד מפורש בחולין דף מ"ו ברא"ש בשם בה"ג שיבש הכבד טרפה משום דכל יבש כנטול דמי, ומשמע לו זה מגמ' שם /חולין מ"ו/ דמדמה דין יבש בריאה ליבש האזן דמום בבכור ואם לא היה מדין חסר לא היה שייך לדמות כ"כ. וכן כתב

הרמב"ם פ"ח משחיטה ה"ז שיבש מקצת הריאה הוא מדין חסר עיין שם. ולכן אף להרמב"ם מסתבר שיודה לבה"ג שגם ביבש הכבד טרפה וגם בכל האברים שמטריפין בחסר ונטול דמ"ש מריאה וכבד אף שלא נאמר בהו בפירוש. ולכן גם לענין הנחת תפילין על יד יבש כיון שלא נחשב יד אין שייך להניח שם כדכתב כ"ג ידידי. ודברי עמודי אש שהביא ידידי אינו כלום. ולענין אם יניח בימין תלוי להמג"א /או"ח/ סי' כ"ז סק"ג במחלוקת תוס' והאו"ז ויש להניח בימין בלא ברכה ולהרמ"א בתשובה פטור לגמרי וכדכתב כ"ג ידידי.

והנה יש שרצו לדחות הראיה מלשון הראב"ד שהביא הרשב"א קידושין משום שמשמע להו ממה שכתב שם ביבש גפה דמחוסר אבר מיקרי כיון שכל כחו של עוף בכנפיו ויבשו, שהוא רק גבי גף ולא בשארי אברים, אבל פשוט לע"ד דלא ניתן זה להאמר כלל שביבש ברור דהוי כחסר האבר וכדבארתי ממה שהיא הבה"ג ראה לדין יבש הכבד מיבשה הריאה, וכוונת הראב"ד הוא לא על יבשה גפה דוקא דה"ה אם היה נקיט נקטעה גפה נמי היה אומר טעם זה דסובר דלא בכל האברים נפסל עוף למזבח בחסרון אלא בחסר מאברים שהם עיקר גופה וכחה. וגם לשון הרמב"ם משמע כן שהרי כתב בפ"ג מאי"מ =מהלכות איסורי מזבח= בד"א במומין הקטנים אבל עוף שיבש גפו או נסמית עינו או נקטעה רגלו אסור לגבי מזבח שאין מקריבין חסר כלל משמע דוקא שהוא במחוסר אבר כזה שיש להחשיבו מום גדול שהוא רק באברים העיקרים ולא במחוסר אבר כזה שאין לו צורך גדול להעוף שזה היה כשר. ולכן כתב הראב"ד טעם על מה שיבשה גפה וה"ה נקטעה גפה שנאסרה למזבח אף שכיון שאין אבר זה בשאר בע"ח =בעלי חיים= היה מקום לומר דאינו מאברים העיקרים שיפסלוהו להעוף בחסרון, שהוא משום דבעוף הוא עיקר באבריו לפי שאין כח העוף אלא בכנפיו. וזה ברור.

אבל פשוט לע"ד שהוא רק ביבש לגמרי שהוא דוקא באם לא תוציא טפת דם כרבנן דבכורות דף ל"ז, שגם היד הוא כאזן דשליט בה זיקא עיין בחולין דף מ"ו. ואין לחלק דבאדם שהולך לבוש בבגדים לא נחשב שליט בה זיקא ויצטרך דוקא שיהיה נפרד בצפורן כהא דריאה, דאם גם כסוי בגדים מהני לזה לא היה נחשב גם באזן בכור מום קבוע לשחוט כ"ז שלא נפרך בצפורן מאחר דאפשר לרפאותו ע"י כסוי בגדים, דהא מצינו לענין מומין הקבועין שאם יכול להתרפא גם ע"י מעשה לא נחשב מום קבוע בבכורות דף ל"ח, ועיין בתוס' שם ד"ה וסימניך שאיכא תרי לישני שם אם מום שיכול להתרפאות ע"י מעשה דוקא נחשב מום עובר ועיין במהרי"ט אלגזי

סתירה מהזוהר שמביא החכ"צ שהלב הוא נותן החיות והכח לכל האברים ומהרמב"ם בספר מורה נבוכים. ולא מובן כלל מה שהפנים מאירות הקשה על הרמב"ם שסותר דבריו, וכי היה סבור שהחוטם הוא אבר שנותן הכח והחיות הא אינו אף אבר שהנשמה תלויה בו כלל. ואין צורך להסבר החכ"צ שפעמים א"א לשמוע דפיקת הלב מפני שהלב תחת החזה ומרוב חולשה א"א להכיר אם עודנו בחיים, וכוונתו מפני שהדפיקה היא נמוכה ביותר, דאף אם נימא שנפסק הדפיקה ממש עדיין הוא נותן כח חיות מעט להגוף דלכן הוא נושם בחוטמו עדיין. ומש"כ הרמב"ם דאם ינוח הלב כהרף עין ימות ויבטלו כל תנועותיו, אין כוונת הרמב"ם על הפסק דפיקה אלא על הפסק עבודתו ליתן חיות להאברים, שהדפיקה הוא רק סימן לעבודת הלב ואירע שעובד הלב עבודתו ולא ניכר סימן זה דדפיקה כשהלב הוא בחולשה, והפסק עבודתו לגמרי ניכר בפסיקת הנשימה מהחוטם.

ג. רמב"ם | הלכות נזירות פרק א

טז. האומר הרי ידי נזירה הרי רגלי נזירה לא אמר כלום, הרי ראשי נזיר כבדי נזירה הרי זה נזיר, זה הכלל כל אבר שאם ינטל מן החי ימות אם אמר הרי הוא נזיר הרי זה נזיר.

ד. רמב"ם | הלכות מעשה הקרבנות פרק טו

ב. האומר ידה של זו עולה או רגלה של זו עולה תמכר לחייבי עולות ודמיה חולין חוץ מדמי אותו אבר, והוא שיהיה זה המחוייב עולה שקנה אותה נדר עולה בדמים קצובים, האומר לבה או ראשה של זו עולה, הואיל ודבר שהנשמה תלויה בו הוא כולה עולה, הקדיש אבר אחד מן העוף הרי זה ספק אם נתקדש כולו או לא נתקדש.

ה. משנה מסכת אהלות | פרק א משנה ו

אדם אינו מטמא עד שתצא נפשו ואפ"ל מגוייד ואפ"ל גוסס זוקק ליבום ופוסר מן היבום מאכיל בתרומה ופוסל בתרומה וכן בהמה וחייה אינן מטמאין עד שתצא נפשם הותזו ראשיהם אף על פי שמפרכסים טמאין כגון זנב של לטאה שהיא מפרכסת:

דמסיק דהתוס' סברי לדינא עיקר שנחשב רק מום עובר. עכ"פ לחד לישנא בתוס' ודאי איכא ראייה דע"י כסוי בגדים לא נחשב לא שליט בה זיקא ומלשון זה נשמע גם לכו"ע דלא יפלגו בזה. ולכן אם יבש אף רק באופן שלא תוציא טפת דם אף שלא נפרך בצפורן נמי כיון שהלכה כרבנן הוא כחסר היד.

אבל במחלת הפאראליז ברור שמוציא דם הרבה כמו ביד בריא לכן אין שייך זה כלל ליבש שעושהו כחסר דהא ברור שיבשה גפה דפסול בעוף למזבח לא עדיפא מיבשה האזן דבהמה דאינו מום בכגון הא דפאראליז. וגם אין ניכר בה שום יבשות כלל רק שהוא מחלה כזו שאינו מרגיש בהיד ואינו יכול להניעה וברוב הפעמים אין הסבה כלל בהיד אלא מצד מחלה שבמוח לכן אף שאינו יכול להשתמש בה לא הוי כחסר וממילא מחוייב בתפילין להניח עליה כעל כל יד שמאלית. וגם אולי ידוע כלפי שמיא שיש לזה רפואה אף שרופאים שלנו אין יודעים לזה רפואה. עכ"פ אין לנו להחשיב כחסר אלא מה שמצינו שהוא בשעור שתנקב ואינה מוציאה טפת דם שזה אינו במחלת הפאראליז שודאי תוציא דם. וזכורני שאבא מארי הגאון זצ"ל שהיה ל"ע חולה שבעה חדשים האחרונים מחייו במחלת הפאראליז בצדו השמאלית הניח תפילין על ידו השמאלית שהיתה ג"כ פאראליזירטע/משותקת/.

ולכן אף שאני מסכים וסובר כדברי כ"ג ידידי ביבש היד שמאלית שאין להניח תפילין עליה מ"מ בזה שכ"ג מדמה גם כשנחלה בפאראליז לדין יבש היד לא מודינא אלא שחייב להניח תפילין עליה משום שאינו בדין יבש כדלעיל. והנני ידיו מוקירו כרום גאונו, משה פיינשטיין.

ב. שו"ת אגרות משה | יורה דעה חלק ב סימן קמו

אבל ברור ופשוט שאין החוטם האבר שהוא נותן החיות בהאדם, וגם אינו מאברים שהנשמה תלויה בו כלל, אלא דהמוח והלב הם אלו הנותנים חיות להאדם וגם שיהיה לו שייך לנשום ע"י פוטמו/חוטמו/, ורק הוא האבר שדרך שם נעשה מעשה הנשימה שבאין ע"י המוח והלב, ואית לנו הסימן חיות רק ע"י החוטם אף שלא הוא הנותן ענין הנשימה, משום שאין אנו מכירים היטב בלב ובטבור וכ"ש שאין מכירין במוח, וכוונת הקרא דנשמת רוח חיים באפיו לא על עצם רוח החיים שזה ודאי ליכא בחוטם, אלא הרוח חיים שאנו רואין איכא באפיו אף שלא נראה באברים הגדולים אברי התנועה, וגם אחר שלא ניכר גם בדפיקת הלב ולא ניכר בטבור, שלכן נמצא שלענין פקוח הגל בשבת תלוי רק בחוטם. וליכא שום

